

ВІДГУК

офіційного опонента

Спіріна Олега Михайловича

на дисертацію **Данильчук Лариси Олексіївни**

**«Теорія і методика соціальної профілактики торгівлі людьми
засобами інформаційно-комунікаційних технологій»**,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня

доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка

На сучасному етапі розвитку людської цивілізації соціально-економічні негаразди породжують явище торгівлі людьми, масштаби якого набирають дедалі більшого оберту. Небезпека торгівлі людьми полягає у тому, що завдається шкода суспільним стосункам, які забезпечують право людини на свободу. Захист населення від негативних явищ залежить від ефективності соціальної профілактики, що дасть можливість отримати певні знання та навички розпізнавати небезпечні ситуації, адекватно моделювати поведінку. Ситуація загострюється тим, що транснаціональні злочинні угруповання для реалізації своїх задумів використовують різні канали комунікації. Зважаючи на швидкість розповсюдження сучасних технологій, якими користується більшість населення, доречним засобом у вирішенні проблеми соціальної профілактики торгівлі людьми є інформаційно-комунікаційні технології. Тому проблема, що розглядається у дисертаційній роботі Данильчук Л.О., є актуальною як для розв'язання низки теоретичних, так і практичних завдань соціально-педагогічної галузі знань.

Зміст дисертації має логічну структуру, достатньо чітко сформульовано науковий апарат дослідження: завдання, об'єкт, предмет, концепція, загальна та часткові гіпотези. Структура роботи дає можливість простежити глибину і змістовність розкритих завдань та включає вступ, п'ять розділів, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Обробка та аналіз зібраного фактичного матеріалу здійснювалась на сучасному науковому рівні.

Зміст дисертації дозволяє дійти висновку, що дисертантка виявила самостійність у постановці наукової проблеми та пошуках шляхів її розв'язання, а саме: стан розробленості проблеми соціальної профілактики торгівлі людьми у соціально-педагогічних дослідженнях засвідчив необхідність аналізу теоретичних засад соціальної профілактики торгівлі людьми. Данильчук Л.О. представлено авторське бачення поняття «соціальна профілактика торгівлі людьми». Охарактеризовано законодавчий та інституційний механізми профілактики торгівлі людьми, проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід.

Заслуговує схвалення те, що незважаючи на відсутність єдності дослідницьких позицій, які стосуються розуміння й трактування проблеми застосування ІКТ у соціальній профілактиці торгівлі людьми, дисертантка виявила певну інноваційність мислення, наполегливість у процесі пізнання багатоаспектного поняття «інформаційно-комунікаційні технології», сформулювавши авторське визначення та успішно здійснивши теоретичний аналіз його сутності та структури. За спорідненістю групових ознак у проблемі соціальної профілактики торгівлі людьми класифіковано ІКТ на технології сучасних медіа; сучасні засоби зв'язку; сучасні віртуальні технології з орієнтацією на соціально-педагогічний контекст досліджуваної проблеми та специфіку їх застосування у профілактичній діяльності. Авторкою акцентовано увагу, що презентовані технології можуть бути використані на всіх рівнях процесу соціальної профілактики торгівлі людьми.

У роботі розроблено та реалізовано методологічний базис проблемного поля дослідження, який охоплює чотири методологічні рівні – загальнофілософський, загальнонауковий, конкретно науковий та процесуальний. Саме вони визначили цілісну стратегію наукового пошуку. Відповідно, дослідження має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Цінною, на нашу думку, є розроблена Данильчук Л.О. педагогічна система соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що ґрунтується на концептуальних положеннях дослідження і передбачає її вивчення як цілісного системного явища з визначеними метою, завданнями, теоретико-методологічним базисом, структурою, змістом. Структурне комплектування педагогічної системи, її цілісність і змістове наповнення конструктів, відображено у взаємопов'язаних площинах: структурній, процесуальній і аксіологічній. Значне місце у педагогічній системі займають: види, рівні, напрями, принципи, підходи, функції соціальної профілактики торгівлі людьми. Інформаційно-комунікаційні технології визначено як невід'ємну/обов'язкову складову педагогічної системи.

Заслуговує на увагу введене дослідницею в науковий обіг поняття: «інформаційно-правова компетентність особистості». Відповідно до традиційних підходів на засадах компонентно-критеріального аналізу обґрунтовано компоненти й охарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості інформаційно-правової компетентності особистості.

В основу розроблення комплексної методики соціальної профілактики торгівлі людьми засобами ІКТ авторкою покладено ідеї комплексного підходу, що дозволив висвітлити особливості вибору, організації, особливості проведення інформаційно-профілактичної кампанії, яка залежить від обґрунтованого вибору цільових груп населення (досліджуваних суб'єктів), добору відповідних форм, методів, прийомів, засобів соціально-педагогічної діяльності у

обов'язковому доповненні засобами ІКТ. Такий підхід вважаємо досить ґрунтовним за змістом і широким обсягом вивченням, аналізом соціально-педагогічної, навчально-методичної та методичної літератури.

Дослідно-експериментальна робота, презентована Данильчук Л.О., присвячена перевірці ефективності розробленої педагогічної системи та методики соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Авторкою обґрунтовано специфіку соціально-педагогічного експерименту. Вірогідність отриманих даних не викликає сумнівів і забезпечується адекватністю діагностичної методики, яка була використана в дисертаційному дослідженні та статистичною обробкою результатів, що засвідчують її ефективність.

Основні положення та висновки дисертації отримали всебічне висвітлення у численних публікаціях автора. Вважаємо за доречне відзначити якість оформлення роботи, грамотність та науковий стиль викладу матеріалу.

Відзначаючи позитивні сторони представленого дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження і побажання:

1. У вступній частині роботи мету дослідження варто було б сформулювати не як шлях до мети, а власне як саму мету. Метою має бути кінцевий результат, а не процес його досягнення. І таким результатом мають бути не обґрунтування і перевірка дієвості окремої методики, а цілісний психолого-педагогічний конструкт, наприклад певна система або модель, ефективність якого перевіряється педагогічним експериментом. Зазначимо, що така система вказана в завданнях 5, 7 та у науковій новизні дослідження.

2. Викликає сумнів доцільність конкретизації загальної гіпотези дослідження частковими, окремі з яких не пройшли належної перевірки педагогічним експериментом, зокрема щодо ефективності впливу встановлення категоріального статусу соціальної профілактики торгівлі людьми засобами ІКТ, дослідження законодавчих та інституційних механізмів такої профілактики у вітчизняному та зарубіжному ракурсі на конструювання її змісту та структури.

3. Потребує додаткового обґрунтування положення щодо введення до наукового обігу поняття інформаційно-профілактичної кампанії (обґрунтування потреби введення такого поняття та підтвердження використання іншими науковцями), а також необхідності уточнення змісту поняття «інформаційно-комунікаційні технології». До того ж потрібно було не лише задекларувати, а й довести те, що авторське робоче визначення інформаційно-комунікаційної технології (с. 162 дисертації) відповідає контексту дослідження.

4. Доречно було б детально проаналізувати, які інформаційно-профілактичні кампанії та заходи у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми засобами ІКТ проводилися в Україні.

5. У п 2.1. стверджується, що запропонована класифікація ІКТ з огляду на проблему соціальної профілактики торгівлі людьми здійснена за спорідненістю групових ознак, проте такі класифікаційні ознаки не визначені. Тому незрозуміло, чому, наприклад, до сучасних віртуальних технологій автором віднесені хмарні технології та соціальні медіа, а соціальні медіа не входять до технологій сучасних медіа.

6. У посиланнях варто було б вказувати не проміжні, а першоджерела. Так, наприклад, фрагмент тексту щодо хмарних технологій (с. 194-195 дисертації) містить посилання на працю №114 за 2013 рік, хоча такий же фрагмент міститься в публікації на с. 55 з журналу «Комп'ютер у школі та сім'ї» №5 за 2012 рік.

7. У тексті дисертації зустрічаються неузгоджені поняття, між якими не до кінця визначено відмінність, зокрема: «компетенції» чи «компетентності», наприклад, компетентність особистості розглядається як сукупність особистісних компетенцій (с. 18 автореферату); «засоби масової інформації» чи «засоби масової комунікації».

Наведені зауваження не знижують цінності виконаного дослідження. Представлена дисертація справляє позитивне враження і переконує, що наукове дослідження є завершеним, сформульовані у ньому положення, результати і висновки не викликають заперечень, становлять наукову і практичну цінність; їх можна вважати вагомим внеском у теорію і практику соціально-педагогічної діяльності.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Лариси Олексіївни Данильчук «Теорія і методика соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій» є завершеним і самостійним, та відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а його авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»

О.М. Спірін

15.11.2018 р.